

ПЕТРО НЕСТЕРЕНКО



ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО
ЕКСЛІБРИСА

ПЕТРО НЕСТЕРЕНКО

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО ЕКСЛІБРИСА

*Сергію Хратову,
чий екслібрис прикрашає
обкладинку з самим
найкращим побажанням
автор ЖМ 26.12.2010 року*



Київ «Темпора» 2010

УДК 097 (477)
ББК 76.19 (4 Укр)
Н 56

Редактор: Натаалка Чекмарьова
Коректор: Альона Артюх
Дизайн та верстка: Микола Койдан

Н 56 **Петро Нестеренко. Історія українського екслібриса.** // Наукове видання. – Київ: Темпора, 2010. – 328 с.; іл.
ISBN 978-617-569-005-5

У щедро ілюстрованому виданні вперше на рівні монографічного дослідження висвітлюється історія виникнення та розвитку мистецтва екслібриса від XVI ст. до нашого часу, розглядаються його різновиди, тлумачиться зміст. Розмаїття екслібрисів постає в історико-художньому контексті як оригінальний і досі малодосліджений пласт української історії та культури. Значне місце відведене питанням класифікації, художньо-стильових особливостей, обґрунтуванню приналежності екслібрисів до українського набутку.

За кількістю представлених у виданні екслібрисів, висвітленням творчості багатьох поколінь художників, ґрунтовністю опрацювання матеріалу монографія не має аналогів. Велика частина представлених бібліотечних знаків публікується вперше.

Розрахована на науковців, митців, музейних і бібліотечних працівників, колекціонерів, а також усіх, хто цікавиться історією та культурою України.

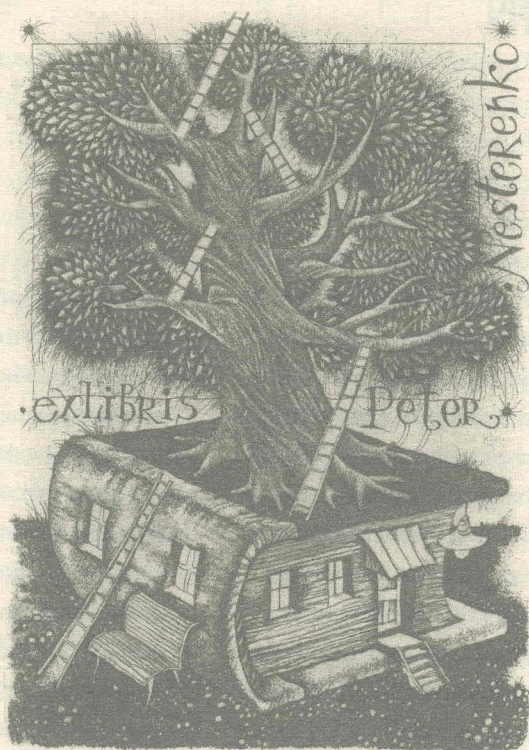
УДК 097 (477)
ББК 76.19 (4 Укр)

ISBN 978-617-569-005-5

© П. Нестеренко, 2010

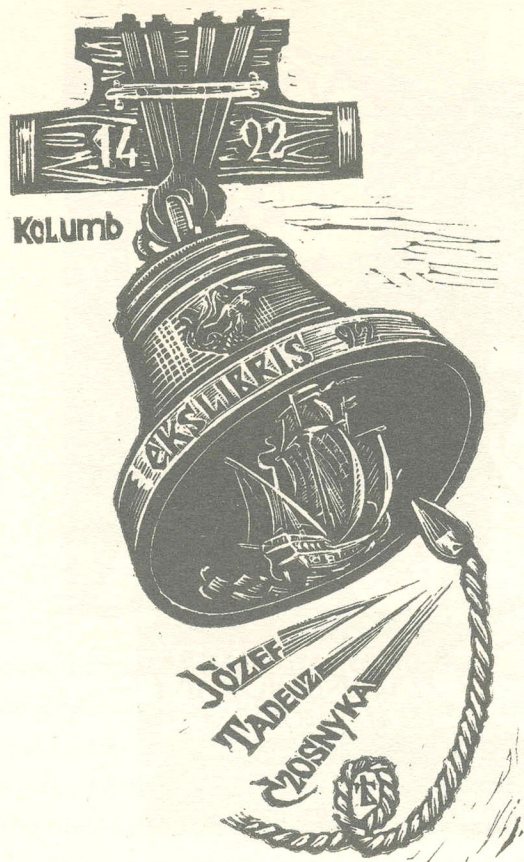
© Темпора, 2010

Екслібрис Петра Нестеренка. Офорт. Худ. С. Храпов. 2001.



4/50

С. Храпов 2001



художників, схожих за манерою виконання: І. Балан і А. Алексеев, К. Антюхін і Д. Беккер, О. Погрібна-Кох і А. Пугачевський, В. Струтинський і В. Таран та інші. Розпочинався каталог, знову ж таки, екслібрисом Р. Агірби. Окрасою виставки стали численні екслібриси, виконані в техніках глибокого друку відомих львівських художників С. Іванова, О. Денисенка, **С. Храпова**, Я. Качмара, В. Дем'янишина, Б. Пікулицького, В. Верещагіна, які приваблювали високою культурою і художньою майстерністю. У вступному слові до каталогу виставки автор цих рядків нагадав про давні взаємозв'язки екслібрисистів двох країн. Зокрема, активну участь українці брали у XIX Міжнародному конгресі екслібрисистів, який відбувся 1982 року в Оксфорді (Великобританія), а також у Міжнародній виставці-конкурсі 1988 року, присвяченій родоначальнику торцевої гравюри на дереві англійському графіку Томасу Б'ююку (1753–1828), де В. Леоненко та В. Лопата отримали престижні премії за майстерність виконання екслібрисів саме цією технікою.



Подією в культурному житті Німеччини й України стала виставка «Історія та культура України в дзеркалі екслібриса XX століття». Її організатори – Центр культурно-наукових досліджень історії та культури Центральної та Східної Європи (GWZO) в Лейпцигу та Український екслібрис-клуб у Києві. Відкриття виставки відбулося в урочистій атмосфері 20 березня 2003 року в приміщенні Польського інституту, який здавна розташований у самісінькому центрі Лейпцига. На презентації були присутні керівники центру – професор Штефан Трьобст, Польського інституту – доктор Казімеж Войчицький і президент Українського екслібрис-клубу – мистецтвознавець Петро Нестеренко. З доповіддю про успішне завершення проекту виступив безпосередній організатор Вільфрід Ільге. З Берліна приїхав благословити визначну подію повноважний посол України в Німеччині доктор Анатолій Пономаренко, а з Кельна – озвучити її на радіо – редактор Східноєвропейської редакції українських програм «Німецька хвиля» Віктор Тимченко та шанувальники мистецтва екслібриса. Того ж дня у Лейпцигу – місті-побратимі Києва – відкрився міжнародний книжковий ярмарок, проте це не завадило зібратися численній аудиторії на презентації українського екслібриса. Виставка стала ніби



Екслібрис П. Н. (Нестеренка). Суха голка. Худ. С. Волязовський. 2004.



технік, художніх знахідок. За історією міст – історія нашого народу, історія України, в них живе пам'ять про величні події, яскраві особистості.

У 1968–1982 роках Артур Маріо да Мота Міранда з Португалії до кожного міжнародного конгреса екслібрисистів друкував том матеріалів про художників-екслібрисистів. Його отримували при реєстрації всі делегати як частину організаційних матеріалів разом з іншими подарунками від членів FISAE (Міжнародної федерації товариства любителів екслібриса) – каталогів, брошур, екслібрисів тощо. З 1985 по 2002 рік Артур Маріо да Мота Міранда продовжив видання під назвою «Енциклопедія мистецтва сучасного екслібриса» (вийшло 30 томів), а з 2003 року було прийнято рішення випускати нову енциклопедію (на 2007 рік вийшло 9 томів, по два в рік, останній тиражем 200 примірників). Треба зазначити, що на сторінках цих престижних видань представлено творчість багатьох видатних українських екслібрисистів. Орест Криворучко є першим українським графіком, якому ще у 1986 році було присвячено статтю в другому томі. Увічнено також імена В. Лопати, **С. Храпова**, С. Іванова, Г. Верещагіна, А. і Г. Пугачевських, К. Калиновича, В. Хвороста, М. Неймеша, О. Литвинова, О. Мікловди, О. Сердюка, П. Прокопів, Б. Романова,

В. Леоненка, Р. Агірби, В. Фенчака, В. Вишняка, Г. Сергєєва, Ю. Коха, Р. Виговського, П. Малишка, С. Кирницького та інших майстрів.

Коли настав історичний 2000 рік, письменник і книголюб Віталій Матеуш, на той час інспектор аптечного управління «Ліки України» з міста Хмельницького, вирішив відзначити його кількома художніми екслібрисами з датою створення «2000». На його прохання відгукнулися відомі українські майстри екслібриса Б. Куновський (Кривий Ріг), В. Усолкін, М. Неймеш, О. Литвинов (Харків), В. Хворост (Дніпропетровськ), О. Криворучко (Чернівці), які створили 11 книжкових знаків. Чому саме екслібриси? Крім традиційної функції охороняти книжки від зазіхань нечесних людей, існувала й інша, глибша причина, як стверджує В. Матеуш, «було приємно уявити, що через багато років книги з екслібрисами залишаться і їх побачать люди далекого майбутнього». На замовлення шанувальника книжок та екслібрисів було виконано низку цікавих мініатюр, героями яких стали



дипломантами міжнародних виставок екслібриса стали: Р. Агірба, М. Бондаренко, Г. Верещагін, Р. Виговський, В. Вишняк, О. Денисенко, С. Іванов, К. Калинович, О. Криворучко, В. Леоненко, О. Литвинов, П. Малишко, О. Малишко, М. Неймеш, Г. і А. Пугачевські, Б. Романов, О. Сердюк, В. Струтинський, В. Фенчак, **С. Храпов**, С. Кирницький та інші.

Президент Українського екслібрис-клубу П. В. Нестеренко вперше в Україні 2006 р. захистив кандидатську дисертацію, присвячену історії українського книжкового знака під назвою «Типологія та художньо-стильові особливості українського екслібриса XVII – першої третини XX ст.».

У добу незалежності видано низку книжок, присвячених екслібрису та його майстрам. Серед них такі: В. Хворост. Шевченкіана в екслібрисі (Дніпропетровськ, 1993, 2008), М. Грузов, А. Кончаковський. Книжкові знаки киян (Київ, 2000), К. Липа. Книжка Петра Нестеренка (Київ, 2001), О. Федорук. Микола Бутович. Життя і творчість (Київ–Нью-Йорк, 2002), Д. Степовик. Яків Гніздовський. Життя і творчість (Київ,

2003), П. Нестеренко, І. Чуліпа. Микола Стратілат. Екслібрис (Київ, 2005), М. Батіг. Екслібрис Івана Крислача (Львів, 2006), І. Міщенко. Орест Криворучко (Чернівці, 2006), Л. Волошин. Борис Дроботюк. Графіка, екслібрис, малярство (Львів, Дубно, Луцьк, 2006), Константин Калинович. Зимние сны. Живопись, графика, экслибрис. (Київ, 2007), Ярослав Омелян. Каталог. Вст. стаття Б. Новосядлого (Тернопіль, 2008).

У міжнародній енциклопедії майстрів екслібриса, що вже кілька десятиліть виходить у Португалії, лише в часи незалежності презентовано українських художників: Г. Верещагіна, Р. Виговського, В. Вишняка, С. Закорецького, С. Іванова, Ю. Коха, В. Леоненка, П. Малишка, П. Прокопів, В. Романенкова, Б. Романова, Г. Сергєєва, О. Сердюка, В. Фенчака, А. Бондаря, А. Алексєєва та інших.

Екслібрис України і сьогодні зберігає здобуті ним висоти й продовжує приваблювати своєю проблемністю, значимістю думки, багатимірністю, високою поетичною і технічною культурою.